

TRANSFORMĂRI ÎN LOCUINȚA DIN MEDIUL RURAL ÎN RSS MOLDOVENEASCĂ ÎN ANII 1944-1961

TRANSFORMATIONS IN RURAL HOUSING IN THE MOLDOVAN SSR IN THE PERIOD 1944-1961

Adrian Dolghi,

doctor în istorie,

Institutul Patrimoniului Cultural

ORCID: 0000-0001-6770-6890

CZU : 643/645(478)”1944/1961”

Abstract

Based on archival documents, containing ethnographic materials collected by ethnographers at the end of the 1940s and in the 1950s, we elucidate the transformations in rural housing in the Moldovan SSR. As a result of the research, we conclude that the transformations of localities and dwellings were promoted by the administrations at the local and central level, as elements of the socialist transformation of society and of raising the standard of living. Sovietization was considered the equivalent of modernization and improvement of living conditions. The rural communities, as a whole, and the houses, the households in the villages have undergone transformations tending to borrow urban elements promoted as being modernizing. Nowadays, most of the houses, considered traditional, are actually built in the 50s and 60s, and only a few of them have an authentic character from the interwar years, or of the immediate postwar years.

Keywords: *traditional housing, Sovietization, modernization, Moldovan SSR.*

Societatea sovietică a lăsat urme adânci în mentalitatea populației și în cultura vieții cotidiene, astfel încât vom întâlni în Republica Moldova numeroase reminiscențe sovietice.

Sovietizarea Basarabiei s-a desfășurat multilateral în toate domeniile, inclusiv în cel al mediului de locuire. Colectivizarea gospodăriilor țărănești a schimbat radical imaginea satelor basarabene, modul de organizare a vieții social-economice, a gospodăriei, planificarea localităților.

Sovietizarea localităților rurale a însemnat o modernizare în stil comunist după modele sovietice deja existente. În prezentul articol vom aduce în lumină unele aspecte ale transformării locuinței în anii postbelici ca parte a procesului de transformare a tradiției și de sovietizare a societății din RSS Moldovenească.

Sursele și istoriografia. Sursele utilizate la studierea transformărilor locuinței în RSSM în anii postbelici reprezintă documentele păstrate în Arhiva Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei, fondurile 3, 18, 24. Aceste fonduri conțin acte cu privire la activitatea instituțiilor de cercetare: Institutul de Istorie, Limbă și Literatură, Secția de Etnografie din cadrul Academiei de Științe a RSSM, printre care rapoarte de activitate, ordine, avize, rapoarte ale expedițiilor,

manuscrise ale lucrărilor științifice etc., de asemenea rapoartele expedițiilor și materialele de teren culese de etnografii angajați ai instituțiilor menționate care se păstrează în Arhiva Internă a IPC. O parte importantă a documentelor menționate sunt plasate în Arhiva etnografică digitală – arhivaetnografica.ich.md, care poate servi drept instrument de documentare și cercetare.

Locuința tradițională din RSS Moldovenească și din Republica Moldova în calitate de subiect al cercetărilor etnologice a fost abordată de mai mulți cercetători. Cercetătoarea S. Cebotari a publicat câteva studii la această temă în cadrul Secției de Etnografie a Academiei de Științe a RSS Moldovenești: „Ritualurile legate de construcția locuinței la moldoveni în secolul al XIX-lea – înc. sec. XX”¹; „Locuința”².

Boboc S. și Livșiț M. au elaborat compartimentul *Locuința* din volumul „Moldovenii” editat în anul 1977.³

Dintre lucrările elaborate în perioada postsovietică ținem să menționăm studiile și articolele cercetătoarei Fulea L.: „Arhitectura tradițională de interior în locuința rurală din spațiul pruto-nistrean: aspecte etnografice”⁴, „Gospodăria tradițională din raionul Rezina: între tradiție și modernism.”⁵

O investigație amplă asupra locuinței tradiționale a bulgarilor a fost elaborată de către cercetătoarea Miron M. în teza sa de doctor „Casa tradițională a bulgarilor din Republica Moldova ca parte a patrimoniului cultural.”⁶

Ținem să menționăm că un studiu separat dedicat transformărilor locuinței tradiționale din mediul rural în RSS Moldovenească în perioada 1944-1961 nu a fost publicat. Considerăm importantă elucidarea temei din perspectiva identificării transformărilor în locuința din mediul rural, ceea ce va permite de a nu confunda elementele noi apărute în anii postbelici cu elementele culturii tradiționale.

În vara anului 1948 în satul Jura din raionul Râbnîța a avut loc expediția etnografică organizată de Institutul de Istorie, Limbă și Literatură a Bazei Științifice

¹ *Обряды связанные со строительством жилища у молдаван в XIX – начале XX Молодежь, наука, производство.* Тезисы докладов конференций молодых ученых АН МССР, 1984, с.62.

² С. Чеботарь. *Жилище.* În: *Украинско-молдавские этнокультурные взаимосвязи в период социализма.* Киев, 1987.

³ С. Бобок, М. Лившиц. *Жилище.* În: Молдаване. Кишинев, 1977. С. 158-175.

⁴ L.Fulea. *Arhitectura tradițională de interior în locuința rurală din spațiul pruto-nistrean: aspecte etnografice.* În: Noi tendințe în protecția și promovarea patrimoniului cultural, național și european. 27-28 septembrie 2013, Chișinău. Coord. V. Ursu. Chișinău: Pontos, 2013, pp. 109-115.

⁵ L. Fulea. *Gospodăria tradițională din raionul Rezina: între tradiție și modernism.* În: Probleme actuale ale arheologiei, etnologiei și studiului artelor. Ediția 6, R, 22-23 mai 2014, Chișinău. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei, 2014, p. 62.

⁶ M. Miron. *Casa tradițională a bulgarilor din Republica Moldova ca parte a patrimoniului cultural.* Rezumatul tezei de doctor în istorie. Chișinău, 2019.

din RSS Moldovenească a Academiei de Științe a URSS. Expediția a fost condusă de către cercetătorul Nicolaev N.F., fiind prima expediție etnografică „moldovenească” ce urmărea să cerceteze o localitate locuită de „moldoveni”.⁷

Scopul expediției a fost „studierea modului de viață, cultura materială și spirituală a moldovenilor din satul Jura, atrăgând atenție deosebită asupra transformărilor care au avut loc în modul de viață a populației, orânduirea colhoznică a satului modern”.⁸

Figura 1. Bordeii ce a aparținut în trecut lui M. Geras și casa care aparținea nepotului său, colhoznicului K. Geras. (Astfel se dorea să se arate că, datorită puterii sovietice, nepotul avea o casă, spre deosebire de bunel care trăia în bordei).

În cadrul expediției a fost acordată o atenție deosebită studierii locuințelor din satul Jura. S-a stabilit evoluția devoltării construcției, din punctul de vedere al materialului de construcție, al tehnicii de construcție, dar și din punctul de vedere al amenajării externe și interne a locuințelor. Cercetătorii au observat marile transformări în domeniul construcției locuințelor – trecerea de la locuințele cu două și trei odăi la locuințele cu patru, cinci și chiar cinci-șase odăi.

Cercetătorii au studiat un șir de case vechi și noi. Au interviewat populația care le-a oferit date importante. S-a constatat că în trecut locuințele erau sărăcăcioase, iar de când s-a instaurat puterea sovietică transformările sunt considerabile, având loc îmbunătățirea condițiilor de muncă.

⁷ AȘC AȘM, F.3, inv.1, d.38, f.1.

⁸ *Ibidem*, f.1.

Concluzia a fost că tendința colhoznicilor de a-și îmbunătăți locuința reprezintă rezultatul creșterii bunăstării materiale.⁹

Figura 2. Locuință tradițională din satul Jura, 1948.

În general, material etnografic propriu-zis despre cultura tradițională este puțin. Se rezumă la ideile și pasajele următoare „Chiar și cu o familiarizare superficială cu condițiile de trai a populației satului Jura nu putem să nu observăm cât de multe lucruri noi au apărut în modul de viață, vestimentația, încălțămintea colhoznicilor. De rând cu vatra de tip „cotun” pentru ceaun și oale de lut ce serveau pentru prepararea mămăligii, borșului, supei, aproape în fiecare casă au apărut plitele și cuptoarele de fontă încorporate în sobă, care creează comoditate în prepararea unor feluri de mâncare mai diverse.

Interiorul caselor aveau un caracter limitat, în case erau scaune lungi din lemn, confecționate de mână, puse lângă perete, mese, paturi și lăzi din lemn. Dar, treptat, se completează cu dulapuri, scaune, paturi de fier, alt mobilier de tip orășenesc, nu doar la intelectualitatea locală, învățători, medici, dar și la colhoznicii de rând.”¹⁰

⁹ AȘC AȘM, F.3, inv.1, d.38, f.1.

¹⁰ AȘC AȘM, F.3, inv.1, d.38, f.2-3.

Figura 3. Casă în proces de construcție, satul Jura, raionul Râbnia, 1949.

Elementele culturii tradiționale păstrate sunt menționate ca fiind reminescente ale trecutului și ale perioadei de sărăcie, în care a locuit populația. Tradiția populară este egalată de cercetători cu trecutul, cu exploatarea și sărăcia, iar creșterea bunăstării, elementele noi de vestimentație, de inventar, transformările locuințelor cu creșterea bunăstării populației și cu puterea sovietică. De facto, etnologii nu au cercetat cultura materială și spirituală a locuitorilor satului Jura, dar metodele și procesul de sovietizare a localității, al lichidării elementelor culturii tradiționale și transformării satului într-o localitate de tip sovietic.

În anul 1949, echipa a mai efectuat o expediție în cadrul căreia iarăși acordă atenție pe tot parcursul raportului transformărilor socialiste și activității colhoznice. Materialele menționate prezintă date despre impactul complex asupra comunității satului Jura care a transformat radical modul de viață, cultura materială și spirituală a populației.

În anii 1950-1951 s-a desfășurat o expediție în satul Roșcana din raionul Bulboaca de atunci, pentru a studia „Cultura și modul de viață a moldovenilor”, „Locuința în satul Roșcana”. În anul 1952 au fost efectuate deplasări „recognitive” de trei săptămâni de observare în mai multe raioane din RSSM cu scopul de a „studia locuința colhoznică și experiențele inovatoare în construcția locuinței”. În anul 1953 au fost întreprinse cercetări etnografice de teren în raioanele din centrul republicii pentru culegerea materialelor la tema: „Locuința rurală contemporană în

raioanele din centrul Moldovei”.¹¹ N.Nicolaev a elaborat articolul „Țesutul la moldoveni” (Ткачество у Молдаван), manuscrisul ce a fost prezentat conducerii Institutului de Istorie Limbă și Literatură în calitate de lucrare de plan.¹² O altă lucrare rezultată în urma expedițiilor menționate a fost „Cu privire la noile construcții ale locuințelor, edificiilor cu destinație culturală, socială și de deservire (în baza expediției etnografice din anul 1952)”¹³.

Etnografii care culegeau materialele aveau sarcina să studieze experiența în domeniul „construcției caselor colhoznice și condițiile de trai în colhozuri și a propune organizațiilor de proiectare și construcție variante mai comode și mai adaptate forme ale locuințelor”. Echipa de etnografi de la Institutul de Istorie, Limbă și Literatură a avut sarcina de a studia locuința contemporană a anilor 1950, pentru a asigura o creștere culturală în stil comunist.¹⁴

În 1952 au fost făcute deplasări de recunoaștere în diferite raioane: Dubăsari (satele Mahala, Corjova, Cocieri, Molovata, Molovata Nouă, Goian, Iagorlık, Țăbuleuca), Râbnița (satele Jura, Butuceni, Voroncău, Molochișul Mare, Vâhvatineț), raionul Târnova (satul Țaul, Plopi, Corbul, Pivniceni), raionul Brătușeni (satele Șofrâcani, Brătușeni, Parcova, Pociumbeni), raionul Fălești (satele Elenovka, Pînzăreni), raionul Bălți (satele Sofia, Întâi Mai), raionul Rezina (satele Alcedar, Solonceni, Mateuți).

Deplasările au fost organizate împreună cu angajații Direcției Principale a Construcției Colhoznice (tov. Buriaghim Gr., inginerul direcției construcției rurale și colhoznice din Bălți – Brovcenco S.; șeful secțiilor raionale Alexandrov (Dubăsari), Brotzi (din Fălești) ș.a.

Au fost alese colhozurile în care era dezvoltată construcția caselor de locuit în stil colhoznic, a caselor cu destinație culturală și de deservire și care aveau o experiență în promovarea în masă a inovațiilor timpului.

Deplasările de recunoaștere au furnizat informații diferite și comparative despre tehnica de construcție utilizată, materialele de construcție, planificarea internă a caselor. Participanții la expediții constată că, alături de casele nou-construite, s-au păstrat și unele vechi, numite de ei „distrofiki¹⁵”, care urmau să fie demolate. A fost consemnat că în sate s-a menținut și o inechitate socială în amplasarea locuințelor. Astfel, conform opiniei membrilor expediției, culacii aveau

¹¹ AȘC AȘM, F. 3, inv. 1, d.98, f. 57-59.

¹² AȘC AȘM, F. 3, inv. 1, d.101, f. 1-17, 18-34.

¹³ *О новом строительстве жилых домов общественно-культурно-бытовых зданий (по материалам этнографической экспедиции 1952 г.)*. În: AȘC AȘM, F. 3, inv. 1, d.102, f.1-47.

¹⁴ *Ibidem*, f.1-3.

¹⁵ *Ibidem*, f.5.

casele pe locuri plane în văi, iar cei săraci pe locuri mai înalte, neregulate și pe terenuri mai proaste. În satele vechi casele erau amplasate haotic, erau ulițe înguste și neregulate. Și doar orânduirea colhoznică, menționează autorii raportului, a oferit posibilități mari țăranilor săraci de a-și îmbunătăți condițiile de viață.¹⁶

În întreaga republică a avut loc replanificarea satelor conform proiectelor tip – cu străzi drepte, late și lungi, casele amenajate ordonat în linie, conform proiectelor elaborate de Direcția Arhitectură de pe lângă Sovietul Miniștrilor RSSM.

Unele sate amplasate în valea Nistrului urmau să fie demolate și strămutate pe deal, din cauza planificării hidrocentralei de la Dubăsari, dar și din cauza inundațiilor. Astfel din satul Goian (colhozul Kalinin) 188 de case au fost strămutate pe un teren mai înalt. În satul Molovata (colhozul „Tutunarul Roșu”) în 1952 au fost planificate pentru a fi strămutate 204 case, unele case fiind deja construite și date în exploatare în 1954. Astfel de lucrări de reproiectare și amenajare a satelor aveau loc în numeroase sate. Se organizau cartiere a câte două rânduri de case în jurul unei străzi drepte și lungi. Casele aveau geamuri mari ce se deschideau către stradă sau în curte. Casele au început să fie construite după câteva tipuri de proiecte, așa încât, după formă, dimensiuni și aspect, deveneau foarte asemănătoare.¹⁷

De exemplu, aproape toate casele din colhozul „Calea spre comunism” erau construite în același stil și într-un ansamblu arhitectural unic: erau amplasate la distanța de 6 metri de stradă, fațadele erau orientate spre sud. Pe fațadă erau 4 geamuri de mărimea 1,30x0,90 și câte 2 geamuri la fel de mari pe pereții laterali. Spre deosebire de casele vechi (tradiționale) cu acoperișul în 4 ape, toate casele noi au acoperișul în două ape. Casele vechi erau acoperite cu stuf, paie, oale de lut, casele noi erau acoperite toate cu oale din beton (foi de ardezie). Trecerea la acoperișul în 2 ape era motivată prin faptul că era nevoie de mai puține materiale și era mai ieftin, iar geamurile de pe frontoane ofereau posibilitatea utilizării cerdacului.¹⁸

Pentru căptușirea frontoanelor se utilizau scânduri, blocuri din piatră de moloz, numite „cotileț”. Pe frontoanele unor astfel de blocuri de piatră erau inscripționate inițialele stăpânului și anul construcției casei. Se mai arată că moldovenii au încetat să mai construiască prispe, să instaleze stâlpi din lemn pentru suportul acoperișului, ci le construiesc din blocuri de piatră cu scări.¹⁹

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, f.6.

¹⁸ *Ibidem*, f.6-7.

¹⁹ *Ibidem*, f.7.

La planificarea părții noi a satului Molovata, sectorul nou a fost împărțit în 14 cartiere. Spre deosebire de satele Corjova, Mahala, Goian, în satul Molovata, pe unele străzi, casele au fost amplasate cu fațada spre stradă, iar pe alte străzi cu partea laterală spre stradă. Pe frontoane aveau câte un geam. În Mahala și Corjova câte 2 geamuri.

Figura 4. Brigada de construcție din colhozul Kalinin, satul Vărăncău, raionul Râbnița.

Figura 5. Construcția fermei din colhozul Kalinin, satul Sofia, raionul Bălți.

Ca materiale de construcție a fost utilizat lutul și piatra brută. Tehnica construcției – zidirea fundamentului, ridicarea pereților – era aceeași ca în cazul construcției pereților din lut și pământ. Toate casele erau ridicate pe fundație din

piatră. Pentru zidirea fundației se săpa un „cotlovan”²⁰ cu adâncimea de 0,5 m. Lutul era obținut din localitate. Era înmuiat cu apă și amestecat cu paie. Masa de lut cu paie era transportată la locul construcției unde se utiliza la ridicarea pereților. Pe fundație se așezau scânduri de 30 cm lățime și 3 cm grosime, la distanță de-a lungul fundației. Spațiul dintre scânduri se umplea cu o masă de lut și paie, pietre. Acel spațiu se ridica la înălțimea necesară, se aștepta să se usuce, apoi se mutau scândurile la alt perete.²¹

De cele mai deseori proprietarii își construiau casele singuri împreună cu părinții sau câteva rude. Pereții uscați îi ungeau cu lut; lut amestecat cu nisip. După ce se uscau, pereții erau văruiți cu var stins.

Începea să se răspândească tencuirea pereților cu amestec de nisip și ciment. Pentru amplasarea tavanului, de-a lungul pereților erau plasate bârne de lemn. Deasupra lor erau puse alte bârne, numite grinzi. Peste grinzi erau plasate nuielele, iar peste nuiele se punea lut amestecat cu paie. Tavanul era deseori căptușit cu scânduri sau uns cu lut și dat cu var.²²

În raionul Dubăsari printre casele nou-construite predominau cele cu 3 odăi. Dimensiunile exterioare ale caselor erau de cca 9x6 m.

Noutatea în planificarea internă a casei de trei odăi, spre deosebire de cele cu două odăi și tindă, este apariția unei bucătării prin divizarea printr-un perete de chirpici a tindei în două părți și a dormitorului de „cămară”.

Au suportat transformări și sobele. Se diferențiază soba de încălzit și cuptorul pentru copt pâine. Cuptorul era amplasat în dormitor, cu gura din partea bucătăriei. În bucătărie deseori era o plită cu un mic cuptor în interior. Aerul cald și fumul din plită încălzeau soba și cuptorul de încălzit, deseori extensie a cuptorului pentru copt, un gen de canapea încălzită din interior (numită „lejancă”).²³

Deoarece combustibilul era introdus în plită în afara dormitorului, se observa o oarecare îmbunătățire a condițiilor sanitare și a condițiilor de trai.

În ce privește amenajarea interioară a locuințelor, datele oferite de expediții constată că, în mare parte, în anii 1950 erau păstrate elementele vechi de interior: laițele acoperite cu țoluri, lada de lemn acoperită cu un covoraș, coarda cu o perdea. Dar sunt atestate și elemente noi din societatea sovietică: paturi metalice nichelate, ceas, patefon ș.a.

²⁰ Cuvânt calchiat din limba rusă, ce înseamnă adâncire săpată în pământ pentru a pune fundația unei construcții.

²¹ AȘC AȘM, F. 3, inv. 1, d.102, f.9.

²² *Ibidem*, f.9-10.

²³ *Ibidem*, f.12.

La președinții de colhozuri se observă o amenajare mai orășenească, precizează autorii raportului. Astfel, în satul „Calea spre comunism” casa lui Hariton Duca dispune de o verandă din lemn cu geamuri de sticlă în partea spre curte. Dimensiunea casei era de 11 m x 7,85 m. Podelile în toate camerele erau din lemn vopsit. Toate ușile erau cu două deschideri cu mânere de metal. Casa dispunea de iluminare electrică. Mobila era aproape toată de tip orășenesc: pat din fier cu arcuri și saltea, lenjerie de pat, patul era așternut cu pături „de Marsilia” (un gen de cuvertură). Scaunele tapițate erau puse în rând. În salon stătea o masă dreptunghiulară acoperită cu o față de masă colorată produsă de fabrică. Pe masă era un aparat de radio, ceas-deșteptător, armonică, oglindă. Deasupra mesei era atârnat un tablou al tovarășului Stalin, iar deasupra patului, peste covor, era portretul tovarășului Molotov. Pe pereți mai atârnav și tablourile „Tabăra pionierească”, „Schiorii” și evantaie din hârtie de diferite culori. Vizavi de pat era așezată o canapea acoperită cu un covoraș. Deasupra canapelei era un cuier. Geamurile erau cu rame duble, aveau perdele, flori. Pe tabloul „Pionierul” era așternută o broderie. Raportorii au consemnat acareturi pentru animale și pentru alte necesități gospodărești.²⁴

Potrivit etnografilor de atunci, așa ar arăta casa unui comunist-model, președinte de colhoz. Modelul lui urma să fie preluat și implementat și în alte localități, promovându-se schimbarea.

În vederea accelerării construcției de case, în 1952 Sovietul Miniștrilor RSSM și CC al PCM au emis hotărâri de pregătire a lemnului pentru construcții. Anual, în regiunea Arhanghelsk erau delegate brigăzi de colhoznici pentru tăierea pădurii. Acolo un sector a fost repartizat pentru RSSM, de unde, după tăierea și pregătirea buștenilor, era importat lemnul. De asemenea, dintre colhoznici erau pregătiți constructori și se deschideau ateliere de prelucrare a lemnului.

În toate colhozurile au fost constituite brigăzi și ateliere specializate de construcții, care îndeplineau lucrări de construcție a edificiilor cu destinație publică, socială, a caselor de cultură, a băilor publice, dar și a caselor de locuit.

²⁴ *Ibidem*, f.13.

Figura 6. Confecționarea chirpicilor din lut în colhozul A. Jdanov, satul Pânzareni, raionul Fălești.

Figura 7. Chirpici din lut la uscat în satul Caitanovca, raionul Bălți.

Inovațiile apărute în tehnica de construcții în mediul rural erau: tăierea scândurilor de dimensiuni mari, în unele sate plitele din stuf cu lut utilizate pentru

tavane și pereții de la cerdac, folosirea chirpicilor din lut cu paie, a ardeziei, a cartonului gudronat. În colhozuri au fost deschise ateliere de confecționare și ardere a cărămizii, carierele de piatră au dezvoltat tăierea blocurilor din piatră moale numite „cotileț”. A fost constatată tendința de a decora cu sculpturi din piatră sau lemn hogașurile, verandele, pragurile, iar pe pereți și tavane apar picturi.²⁵ Experiențele apreciate ca bune practici erau analizate, sintetizate de către etnografii împreună cu specialiștii în construcții și apoi propuse pentru implementare în localitățile rurale, pentru a crea un tip moldovenesc al satului sovietic.

În urma analizei datelor etnografice culese de cercetătorii ce activau în cadrul Institutului de Istorie, Limbă și Literatură a Filialei Moldovenești a Academiei de Științe din URSS, mai târziu de cei ai Institutului de Istorie a Academiei de Științe ai RSS Moldovenești, concluzionăm că locuințele tradiționale după modelul celor care au fost construite în anii interbelici și în cei imediat postbelici erau rare. Cele mai numeroase erau cele de tip nou, construite în anii puterii sovietice. Aceste transformări erau apreciate ca transformări socialiste ale satelor moldovenești, iar locuințele vechi în rapoartele etnografice erau apreciate ca fiind învechite și elemente ale unei societăți depășite.

Transformările localităților și ale locuințelor erau promovate de administrațiile de nivel local și central ca elemente ale transformării socialiste ale societății, ale ridicării nivelului de trai, ale condamnării reminiscentelor din trecut considerate perimate și care împiedicau dezvoltarea societății. Sovietizarea era echivalentul modernizării și îmbunătățirii condițiilor de viață. Localitățile rurale în ansamblu și casele de locuit, gospodăriile din sate au suportat transformări cu tendințe de a împrumuta elemente urbane, promovate ca modernizatoare. Astfel că în anii 1970, 1980 vor predomina printre locuințele nou-construite casele după modelele noi, sovietice, dar la care vor fi utilizate și elemente decorative tradiționale. În prezent, majoritatea caselor considerate tradiționale datează de anii 1950-1960 și doar puține au un caracter autentic din anii interbelici sau anii imediat postbelici.

²⁵ *Ibidem*, f.26-27.

Figura 8. Casă cu elemente tradiționale. Satul Duruitoarea Nouă. Cercetări etnografice de teren, 1974.

Figura 9. Casă construită în anii 50-60 ai sec. XX, Zârnești, raionul Cahul, 2013. Cercetări etnografice de teren. Foto de Cotoman Carolina, Fulea Ludmila, Osadci Raisa.

Bibliografie

1. Arhiva Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei (AȘC AȘM), F. 24, inv. 2, d.18.
2. AȘC AȘM, F. 3, inv. 1, d.101.
3. AȘC AȘM, F. 3, inv. 1, d.102.
4. AȘC AȘM, F. 3, inv. 1, d.38.
5. AȘC AȘM, F. 3, inv. 1, d.50.
6. AȘC AȘM, F. 3, inv. 1, d.98.
7. Fulea L. *Arhitectura tradițională de interior în locuința rurală din spațiul pruto-nistrean: aspecte etnografice*. În: Noi tendințe în protecția și promovarea patrimoniului cultural, național și european. 27-28 septembrie 2013, Chișinău. Coord. V. Ursu. Chișinău: Pontos, 2013, pp. 109-115.
8. Fulea L. *Gospodăria tradițională din raionul Rezina: între tradiție și modernism*. În: Probleme actuale ale arheologiei, etnologiei și studiului artelor. Ediția 6, R, 22-23 mai 2014, Chișinău. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei, 2014, p. 62.
9. Miron M. *Casa tradițională a bulgarilor din Republica Moldova ca parte a patrimoniului cultural*. Rezumatul tezei de doctor în istorie. Chișinău, 2019. 35 p.
10. Бобок С., Лившиц М. *Жилище*. În: Молдаване. Кишинев, 1977, с. 158-175.
11. Чеботарь С. *Жилище*. În: *Украинско-молдавские этнокультурные взаимосвязи в период социализма*. Киев: Наукова Думка, 1987, с.145-159.
12. Чеботарь С. *Обряды связанные со строительством жилища у молдаван в XIX – начале XX*. În: Молодежь, наука, производство. Тезисы докладов конференций молодых ученых АН МССР, 1984, с.62.